

HAVAS BÉLA:

A munkáskérdésről s különösen a magyar
szocializmusról.

Kolozsvár, 1899.

Diss. A 99

Eik. 1899 mājus 25. ci.

10/92-1898/9

Jksz

Biralatse

Ngr S Pirsory Mos 4

" " Volpi Galat ny. d. Panai wold.

Kolowai 1899 māj 28

Sy Kolowai

Elpagaslon

Klu. 1899 māj 26

Alfajidun.

Sr Takonyhu

Kolowinty. 1899. jūnijs 28.

Sr Kibry

A
munkáskérdésről különösen a
magyar szocializmusról.

Allamtudori felavató-
értékezése

Karvas Béla
ügyvédjelöltnek.

1899. évben.

Diss. I A 99.

1.
A munkás-kérdésről skits-
nösen a magyar exocialis-
musról.

Yál tudom, hogy koru-
nak legvitatottabb kérdései közé
tartozik az, melyet értekezésem
sárgyánt választottam; tudom
jól, hogy egy egész irodalom ke-
lthetett már e kérdés körül s így
jelen kis elmetermékem csak egy
csemeke jelentőségű s naiv exámp-
próbálgatásnak fog minősülni;
de tekintettel arra, hogy lelken
egész melegevel szüggök e kérdé-
sen s ennek legbőlcsebb megoldá-
sában legnagyobb örömet lel-
nem, engedessék meg nekem is,
hogy e témáról, exereiny tehetsé-

gyermek képest értékesessem.

Ésünk keretben, melybe jelen kis művemet exorissam, be fogom mutatni, hogy tollam az a legnemesebb exándék, s a legjobb akarat vezette, s ha mégis dögöbe dőlne minden fáradozásom, az okot erőim gyengeségében fogom keresni s ex esetben is meg lesz ama vigasztalásom; Et voluisse sat est."

x

x

x

A munkás kérdés keletkezése névre állíthatjuk, hogy az már az emberi társadalom megalkulásakor keletkezett. Mindennapi életben a társadalmi jelenségek feltűnnek-feltalálhatók kisebb-nagyobb

mértékben, különböző alakokban a
 exocriális kérdés is. Később
 az csak egy röpké kis álmkép
 volt, később azután mind nagyobb
 és nagyobb létszámú, mind-
 jobban és jobban meggyőződést
 az emberiség a felől, hogy az exme-
 érvényesülni fog bármely módon és
 körülmények között is. Belátta az
 emberiség, hogy a társadalom egy
 igen exanostrovo- osztályának, a
 munkásosztálynak helyzetét javí-
 tania kell, és ebből a XIX. század-
 ban már a legaktuálisabb kérdések
 egyikét képezi a munkás- kérdés
 végleges megoldása.

Mielőtt e kérdéssel beha-
 sóbban foglalkoznánk, a munkáról,

4.
mint a munkásságtól productu-
mának fontosságáról és nagybe-
séről ohajzok megemlékezni.

Miben áll a munka lénye-
ge s fontossága? A munka minden
culturai fejlődésnek alapját képezi.
Erelja gazdaságilag hasznosat, ér-
tekeset teremteni, s e szempontból
tekintve, fontos tényező tényező.

De ezenkívül lehetetlen felsorolni a
munkának ezenkívül nagy elnye-
it, úgy egészségi, mint közművelő-
dési és egyéb szempontból is.

Mint mondtam, a munka
a cultura fejlődésének legbiztosabb
alapját képezi, mert hisz tudjuk,
hogy egy kenyke, tunya, nép irány-
lódásba esik, szellemileg, erkölcsileg

5
s gárdásxatilag egyaránt. Nézzük
csak a nagy világ széles menéjét, s
tekintsük az óriási műveket, melyek
szemeink elé tárulnak; hatalmas épü-
leteket, melyeket ezer és ezer munkás
vállvetett munkája teremtet; né-
zzük a hajógyárakat, melyekben
számtalan kéz, számtalan fő
működik; nézzük a colossalis gé-
peket, melyek parancs nélkül, a leg-
nagyobb erőgalommal és ügyesség-
gel készítik számunkra a legműk-
ségesebb eszközöket! Tekintsük az
óriás görkocsokat s hajókat, melyek
a világkereskedelmet közeleltetik, a
polgárisodást előmozdítják; a vad
és barbár népeket megszilárdítva, a
tudomány iránti rokonszenvvel

töltik el!

Vagy nézzük a tudomány és művészet nagyszerű alkotásait! Ki kétszelleget éreztetne abban, hogy haladásunkat csak a tudomány segítségével érhetjük el, hogy ez képezze az emberiség harmoniáját, az élet ellentéteit kiegyensúlyozva?

Vagy talán nem meglepő-e a művészet remekei? Nézzük csak díszes városainkat, gyönyörű kivitelű házainkat s lakásainkat! Nincsen nemesisítőleg hatnak-e műteteinkre?

Hasonlítsuk végre össze a mai kor emberét a vad kőkorak emberével, a ki a durva kővet használta egyedüli eszközként! Nem

Saláljuk-e oriaszi mérvűnek a haladást?

Mindent pedig munkához köthetjük?

Egyedül a munkának! A munkának, mely ezer és ezer tudásnak adta az impulzust a legexelensebb körű felfedezésekre és újításokra. Ennek köszönni korunk élvezetleljesebb életét, a excellenti, erkölcsi és anyagi létezését haladást. Egyedül a munkának, melyet Smith szépen jellemzett a ~~ho~~vesközökben: „A munka a szabadság határozáinak érvényesítése a természetben s így a természeti szabadság eleven megvalósítása.”

Bővebb dolog lenne tehát a munka nagy jelentőségét tagadni.

8.
s annak az emberi terménységtől
elvárt rendeltetést tulajdonítani.
Hiszen a munkának etikai je-
lensége is van, mert az emberiség
neveltetési és polgárosodási eszköze
is, s mint ilyen az emberre nem-
sisőleg hat.

Ha mindezen felhozott
érvek nem a munka súlyosságai,
igen természetesen, hogy a ennél jobb ér-
telmekben vett munkával, a testi
munkával foglalkozók körét is
respectálniunk kell, s őket megillető
jólétben részesíteniünk.

Amde éppen ez képezi a mun-
kás kérdés megoldásának legnehe-
zebb részét s ez azon pont, a mely
körül az egész kérdés forog.

Fok szerzetességét hallottunk
 s olvastunk már a kérdéssel, de egy-
 általában nem mondhatjuk, hogy
 az ennek végleges megoldása, vagy
 egyetemes gyűgymódja lenne.
 Fokan hiszik, hogy a jelen exárad
 a legnagyobb problémáját sikerrel
 oldossák meg, de sajnás, mindazok
 tévednek ebben, mivel ennek végle-
 ges megoldása, csaknem lehetetlen.

Az emberiség történetének
 tanúsága szerint mindenekelőtt,
 mely a népek boldogítását célozza,
 csak hosszú évekredék küzdelmei-
 nek lenyújtása után teljesülhet
 meg.

Egyen eszméihez, melynek

feinyéhez exren és exren tödultak világságért, - melynek megvalósításáért a föld minden népének legnagyobb része fáradozik és melynek eltérően az emberiség legjobbjai anyagi és szellemi áldozatokat hoztak: így eszméhez hasonló az, melynek célja a munkás osztály jólétének megteremtése, az inség csökkentése, a nyomor megszüntetése.

Az, bármennyire felüldöz is ez bármelyik kivén, bárhogy törekedjünk is a munkás osztály jólétének és boldogságának teljes keresztülvitelére, ez sisiphusi munka lesz mindaddig, míg csak theoretikus problémákkal gazdagítjuk a kérdés

irodalomát. Gyors segítségre van tehát
itt szükség, még pedig nemcsak
hal, de tetteikkel, mert ellenesetben
társadalmi nyomor mindig lesz.

Sajnos, hogy a nyomornak
körülírteit nemcsak Angol-, Fran-
cia- és Németországban, de ha-
záinkban is felszálaljuk. Tekintsünk
csak kissé körül a munkásokban,
nem fogjuk-e találni a szives fa-
csaró-, könnyeket fakasztó nyomort,
annak véres, sötét árnyait seherő
és vért szorjász alakjait?

Ha nyitott szemmel tekin-
tünk bele a létért való küzdelem
küszövére, megdöbbenve fogjuk
látni, hogy kétségbeesés, éhség, kün-
serkölésteként még pusztít közöttünk

Mindezen bajok kiáltása: a nyomor.

A nyomor, mely kétségbeesésben hűvre csábítja a családapát, a ki csak dolgozik, de nem látja, miért; a ki ~~kora~~ reggeltől-késő estig hűxra a lét legnehézebb igáját, a kívül együst küzd, szenved és nyomorog neje és gyermekei is.

Bűnbe kergeti a nyomor, mert látván, hogy keresményéből megélni keptelen s koldulás után sem képes családját fenntartani, kihal belőle minden emberi érzés, eldobja becsületét: agitátor, tolvaj és csalárd lesz.

Egyen egyének axután a társadalom parazitái lesznek;

isjuktban mindennütt felingatra a
legxelidebb kedélyeket is. Helyzetük
javítását csak a szocializmus által
vélik elérhetni. Pedig, jóllehet elis-
merjük a munkássértály nyomó-
rának nagyságát, helyzetének tart-
hatatlann voltát, - még sem tartjuk
helyes eszköznek jólétük emelésére
a szocializmus vérses fegyverét.

Mi okozta a szocializmus
keletkezését? Mondhatjuk általa-
ban, hogy a társadalom tényezői
mindegyike befolyt a szocializmus
keletkezésére.

Nagy mérvben hozzájárult
az egyenlőtlenség, keletkezéséhez az „ész
intelligenciája” és a nemzetiségi
erőne. De oka volt a körös álla-

14.
potnak az is, hogy az emberek mindenáron nagy városokban akartak lakni, mert - a mint monadtuk - ott könnyebb a megélhetés és azért-
lann is jobban gondoskodhatik
közlük. Így azután a nagy városok túlnépesek lettek s elterjedt a
szegénység, s a munkahiány által
okozott nyomor a fényes paloták
mögött.

A szocialisták valamennyije az egyenlőség elvéből indulva ki, tanulmányozza a munkássá-
g s társadalmi állapotát s ennek változásait.
Mindannyáján azon eredményre jús-
nak, hogy jelenlegi iparos viszonyaink folytán a munkásnak
mindenkor a töke áldozatává

keel esnie.

De hiitörösen sa baj főoko-
rójainak tartják jelenleg a gyári ipart;
sohan rigyexólván egyenesen anxa vá-
dolják, hogy ex ~~hoxta~~ létre a exocia-
lizmust. A töke mellett a gépes, mint
ezen beteg állapot exomarin forró-
sát találjuk kiáshoxra. —

Első pillanatra axomban
beláshatjuk, hogy mennyire alaptá-
lanok a munkások réxéről a gép
ellen felhoxott vádai. Roscher,
Say, Rossi, Lismondi, híres nemxetgaz-
dászok mindegyike oxlja axon véle-
ményt hogy a munkások a gép által
nem vesxítik el kenyereiiket, állít-
ván, hogy újabb időben épen axon
sxaxágokban legoxegényekbek a

munkások, a hol még gépek nem alkalmaztatnak, mert a gép emeli a munka keresletét s így a bér emelését idézi elő. A gép feltalálásával az ipar nagy mértékben tökéletesedett. Már csak azon előny, hogy a drága emberi munka a természet ingyenes erői által helyettesíthető, kissé mintha hatatlan előny.

Ehhez járul azután, hogy a keresztermények olcsóbbak lettek, a munka finomabb; de legnagyobb előnye a gépnek a munka megosztás leghatályosabb kereszthívitele.

Tagadhatatlan ugyan, hogy vannak a gépiparnak hátrányai is, de ezek oly csekély jelentőségűek, hogy annak előnyeit semmi

exin alatt sem mülhatják felül.

Igy természetesen, hogy ex nem
 okozhatta a szocializmus keletkezé-
 sít, ex csak elősegítette az emberiség
 kulturáját, előbbre vitte jólétét az
 által, hogy a termelést alacsonyabbra tette,
 a fogyasztóknak nagy előnyöket
 nyújtott.

De oka volt a szegénység terje-
 désének, hogy nem gondoskodtak a
 munkás osztály érvényéről, kiker-
 réséről és minden oldali nevelési-
 séről, szabad kereskedelmi politi-
 kát szembeálltak.

Ex a szabad verseny volt
 oka a szocialis kérdés létrejöttének.

Exzel járt kapcsolatban a
 munkabér lezállítása, ex után

törednek exren és exren a metropolisakba, s úgyexólván egymás exájából vették ki a betevő" falatot.

A munkásoxtály rendexeresen oxervexre nem lévén, természetis, hogy ezek okorták a soxiális bajokat; a nyomort, mely nagyobb méroben lép napról-napra előterbe. Exnel haróltve járnak az erkölcsitelenség és vallástalanság is, mint a fenti bajok állandó kísérői.

Egy axután az államot és társadalmat fentartó oxtályok könnyen elkorhadnak, s nem nagy viharinak kell dicshia, hogy az egész alkotmány hatalmas épületet elsodorja. Hiszen mi sem könnyebb, mint konkrétummi egy oly intéx-

ményt, melynek támaszai elvonat-
sak, felforgatni egy oly állapotot,
melynek fentartó erői elemjénsek!

Hogyan meg ne történhessék,
hogy a szocializmus ily véres diada-
lós ne ille, az államnak és társada-
lomnak hathatós közreműködésére
van szükség.

Mielőtt azonban a munkás-
kérdés helyes megoldására vonatkozó
módszaktokról különösen a mun-
kások jólétének előmozdítására vo-
natkozó gyógymódok fejtegetésére
térnénk, előbb még a szocializmus
kivánalmairól szexek alaptalan
voltairól szólunk. —

A szocializmus, vala-
mint a vele társként járó sou-

murismus is az anyagi életben
 nyilatkozó egyenlőtlenséget meg-
 szüntetni és minden embert az
 élet javaiban egyenlően rés-
 zesíteni. Mindezt irány azon esz-
 méknek, rendszereknek és mox-
 galnaknak foglalata, melyek a
 nemzeti egyenlőség gondolatából
 kiindulva, a munkásoknak a
 biztos és szabályos bevételek egyenlő
 jogosultságát nemcsak kívánják,
 de végrehajtani is akarják

Ez irány a szocializ-
 mus az életpálya után, mely
 folyton jessztőlég követ beemün-
 het. Látjuk végigvonulni ezt a fe-
 kete sávot az egész földtekén s
 győző látványa súlyosan mehe-

dik lelkeinkre, mert az emberi
 szív nem szabhat meg sem
 határt tér, nem mérheti azokat ki
 az idő". Az egész világról gyűlemlik
 meg benne a szenvedés; a hiáltó söt
 pedig halljuk évről-évre történetéből
 a mint az képtelenségeket kíván. Ki
 sákmányolása az az erősöknek a
 gyöngéktől; megsemmisítése a sa-
 badságnak, mert egy communista
 államban minden a kormány által
 határoztatik meg?

A szocialista állam meg-
 semmisíti az államot, hogy egy társ-
 sádnak alkothasson saját tervet
 szerint, mely mindenkinek - tekin-
 tet nélkül tulajdonságaira - egyen-
 lően oszt ki; megöli a személyisé-

get és társadalmat egy államként,
mely minden tagját a nyomor
és éhezétség egyenlő fokára le-
nyomja. De ezen egyenlőség el-
lenbenik a természettel.

A valódi egyenlőség abban
áll, hogy minden arra képes em-
ber munkához jusson s az kel-
lően jutalmazva legyen!

A szocialisták és commu-
nisták félreismerik az emberi ter-
méstét és azt egy gép gyanánt te-
kinthetik; elfojtani akarják az érdek-
ket, holott ez tévedés, mert azt csak
összehangzásba kell hozni a köz-
sérüléssel. A szocializmusnak te-
hát sem az egyéniség jelentősége és
méltósága, sem az államnak,

mint agyannak serkölési szemé-
nek magasztosságáról és szervezé-
nek nemességéről tiszta fogalma
mics.

A szocializmus ellentét-
ben az állam által felállított
elvvel és alappal, léte-nyomon
nehézi, sőt akadályozza az egye-
ni élet szabad kifejlődését és érvénye-
sülését; a természetes alakulás és fej-
lődés helyébe külső, műlágos szer-
keztet, gépies alkalmánnyt tesz,
melynek szabályozói között a lélek
elfárad, az ember szabad röpte, irány-
szegette lesz s az egész társadalom
holt és merev formalizmussá tör-
pül. A szocializmus szem elől
teveszi, hogy csak, szorgalom, és,

becsület művészkorunkra szeren-
se." -

Nem oly exakt a szocializ-
mus, mely kielégítővé teszi a re-
pülés vámpadjáról, de olyan, melyet
ki nem elégíthetünk sohasem. Az
előbbi nyugalomra tér, ha szerény
kivánságát teljesíti, míg emez
egy valószínűtlen álmokéret haj-
hászva, nem szűnik meg köve-
telni, míg nem milliók és milliók
vére meg nem győződt az
exakt keresztülvételtségéről.
A szocializmus vérmes táma-
dásai között leghevesebb az, me-
lyet a tulajdon szentsége ellen
indít, követelve annak végle-
ges megsemmisítését.

Hiszen a tulajdon a szabadság előfeltétele; tulajdon nélkül nem volna állami és társadalmi rend; megemlítem a személyes szabadság is a tulajdon korlátozása által a központi hatalmak hatáskörükön túlmenkedniének.

Nem veszi figyelembe a szocializmus, hogy a tulajdon exercise alapul, s nem korlátozik annak, hogy a mi én exerciseim, az én nyelvem, s hogy mily jogtalan dolog volna, ha az én szabadságom gyűlöletét más életemé a nélkül, hogy nekem bármiféle ellenmozgástól is lett volna. Dühring helyesen adja meg a tulajdon jelentőségét, a következőkben: „A tulajdon

nem önkényes intézménye az emberi társadalomnak, hanem ellenkezőleg, így tekintendő", mint szükséges és törvényes kifejtése és mintegy kiterjedése és folytatása az egyénnek. A tulajdon megőrzése egyáltalában azon hatást vonna maga után, hogy az emberek az anyagon kifejlődő mindennapi gyakorlattól elszakadva, mint a delezű, mely a vasat nélkülözi, elvesztették fegyverejüket, vagy hol az erő megmaradna, a társadalom korszakműanyolására hajlandókká válnának..." stb.

Alapvetően tehát a szocialistáknak a tulajdon ellen felhozott vádjai is nagyon való-

száma", hogy a butajdon megsemmi-
sítésével sem jönné létre az egyenlőség,
sőt folytonos harcok, belharc om-
nium contra omnes keletkezne,
a hatalom elnyerése iránt s az em-
beri nem boldogulása iránt gá-
solva lenne. —

x

x

x

Megemlíteni óhajtok
még értekezésemben különösen a
magyar exocializmusról, a mely
egészen eltérő sajátosságokat ren-
delkezik, mint a többi nemzeteké.

A magyar exocializmus-
ról statisztikai adatok hiányá-
ban csak általánosságban beszélhe-
tünk, s mondhatjuk, hogy exocia-
lizmus, a mi butajdonképű értelemben

hazánkban csak az ország fővá-
 rosában és néhány nagyobb viléki
 városban léteznek. Sajnos! de léte-
 zik s ha létjogosultságának indo-
 kais kutatjuk, azt találjuk, hogy
 bár sehol sem indokolt, legkevésbé
 nálunk. Magyarországon, hol
 nyugodt lélekkel s dicső önsúdat-
 tal monchatjuk el, miként min-
 denkor megértettük a hiálto-szól,
 s az alutól jövő környezéseink
 minden időben utat nyitottunk
 szívünkhez. Rések voltak őseink
 rigtól fogva a nemes törekvésben,
 a munkában, a jövő-nemzedék
 jólétének megalapításában.

Emé törekvésnek szent hevi-
 lés járta át nemzedékünk valamennyi

hőjét, szellemi herosxát; eme csuda-
élednyilvántatási érvényesült minden
sejtükben.

Előre vittm a jölet felé neu-
xetel és haxát! Ez a xent hevület ixi-
sotta vértiket, a kik utolsó creppig
kiuntották azt a csasamerőn. Ez exel
járó hit sarkalta tetthe nagyjainkat,
mikor a nép még szumnyadóban volt.

Ebben a fenséges haxában
mire tehát létjoga annak az ál-
lapotnak, hogy munkája után ne
ilhesen meg az, a ki tud is, akar is dol-
gani.

Csodás dolog tehát, ha exel
xembem az a jrgilag független, de ön-
állóságában még járathan népetem, a
felszabadulás íxetével eltelve, elérhetke.

vagyakkor erőste be látkörét. In-
után ábrándjaik mind valóra nem
váltak, ezek meghiusultát uraik köze-
ségének tudva be, elfordultak egykori
jótevőikről, a kedélyek vergődése any-
nyira aláesdült, hogy elnyomvának
kedvük tekinteni egyet mindenkét,
aki a vagyons, intelligens osztályhoz
tartozott.

Kapóra jöttek hát az elégtel-
lenek elfogultsága és könnyen hívőrege
közepette ama véres színű agitátorok,
hik a socializmus lépvesszőjére vivén
jónan népiünket, ezek iránynak lepte
alatt a magyar földművelés" némben vélték
feldatalni azon elemet, a mely legköny-
nyebben felingerelhető, elártható és ki-
használható.

Es sajtójunk lényegesen a benyomást
 kelti, melynek symboluma is nem a ma-
 gasban exoráló sas, hanem az alatto-
 mos, exidélgo"veréb, mely a falusi viskók
 udvarán ölékhodik, hogy titkon elcip-
 hesse a regények asztalának hulladékait,

Nem megvetendők-e ezen prole-
 ták apostolok, kik ily profánul kezelik
 a szellemi nemesfegyverét? Nem üldözén-
 dők-e eme rosszhiszemű agitátorok, kik
 nem miként egy Lassalle, vagy Marx
 a tagadás állandó szellemei, hanem az
 ellenmondás hiszkiadásai, törpe Mephis-
 tok, de annál veszedelemesebbek?!

Igenis, első kötelességünk fölül
 a népet erőnkhez képest megmenteni!
 Mert ők nem védelmek a népet, de arra
 ingatják, hogy megvesse, meggyújtja

mindant, a mi a létező rendszer alkotja

A mi a magyar szocializmus faja is illel, azok inkább csak a külföldiek töredékeit képesik. Egy Németország kivárgoss és azon irányzat, mely az ottani szocialdemokratia álláspontjának felel meg, de nálunk ez az ipari viszonyok fejletlensége és a magyar nép hazafias gondolkodásánál fogva nagyobb mérvet nem éről. —

Az utóbbi időben jelentkezett a magyar szocializmusnak egy válfaja erős anarchista kimenettel. Ez az ország szivében, az Alföldön lépess fel sorozágszerűt dívó neve: agrár, vagy parasztszocializmus. Ez nem egyéb, mint a mexi munkás küzdelem helyrete javításáért.

Igaz ugyan, hogy a munkás létfeltételei rosszabbodtak, de másrészt bizonyos, hogy az önkös mozgalmak által a termelés pangása érhető el, s ez esetben nincs is kibátás helyzetük javulására.

Ex ebből helyes munkáséletvitte-venyek, a munkabérenövezés feltételeinek javítása, a gazdasági műveltség emelése, megfelelő iparágak felkarolása, a szocialistikus mozgalmaknak a felettes hatóságok részéről történi támogatás beszeresítése s hasonló intézkedések által oda kell hatni, hogy a munkássztyab érdekei minden oldalról védve legyenek.

Ami a szocialistikus tanrendszereket illeti, azokat általában régi (antik) és újabb (modern) rendszerek néven kategorizálhatjuk. Az

előbbi főképviseelői a rómaiak és görögök; míg az újabb, modern szociálismus Rousseauval kezdődik s kifejlésének csúcspontjára Saint-Simon, Fourier és Owen-nél jut.

Rousseau „Az egyenlőtlenség eredetéről” c. művében minden baj kiűzítésének a társadalom helytelen szervezését tartja s ez okból ajánlja, hogy a jelen társadalom rend felbontásának s új alapon szerveztetésének. Ennél is a tulajdon s vagyon egyenlőtlenség elleni gyűlöletet támasztotta fel a szegényebb rendek okban.

Saint-Simon, Fourier, Owen rendszerét mind oda tendálnak, hogy a társadalom átalakítása nem mesterséges úton történik, hanem az magától

jön létre a történeti fejlődésről fogva.
 Abból a felfogásból indulnak ki, hogy
 az emberiség történetében az anyagi
 érdekek viszik a főszerepet és a régi so-
 cializmus idealizmus helyett realiz-
 tikus nézetet vallanak.

Enlétre érdemes még a tudomá-
 nyos socialismus, melynek képviselői
 Robertus. Lassalle és Marx; továbbá
 a Proudhon által terjesztett anarchis-
 mus. A tudományos socialismus
 tudományos működése által a tőke
 elleni álláspontja helyetkedik és al-
 pon indul meg utánuk a modern
 munkás mozgalom is, melyet, mi-
 után egyenesen a tőke ellen irányul,
 antikapitalizmusnak is neveznek.

Az anarchizmust a socialismus

legmerészebb válfajának tarthatjuk;
 az anarchizmus feltétlen és korlátlan
 egyéni szabadságot követel s vad dühe-
 ben ezt még a szocializmustól is felti,
 egyébként ekkor ellensége az egész fen-
 álló társadalmi rendszer és csak a jelen
 társadalom felforgatásával véli az em-
 berek jólétét elérhetni. Nem anarchis-
 ták azonban ezen irányzat képviselői,
 hanem inkább örföngők, kik magu-
 kat apostoloknak tartva, képesek mar-
 tyr halált szenvedni, csupán azért, hogy
 romboljanak és gyilkoljanak. Minden-
 esetre sültrost ezen álláspont, melyet
 később alapírtja Proudhon is belátott
 s csaknem keresztülrihetetlennek tartott.

Megemlítené még a commu-
 nizmuss, mely a nagyon aránylagos

és ezekre való osztását követeli, de
minnek kivételére nézve véleményeink
igen eltérők.

Ezenről óhajtottam a szoci-
alisztikus rendszerekről, csak főbb vo-
násokban szólni.

x

x.

x

„Nunc venio ad fortissimum!”
Előszörtem csekevésem legérdekelte-
sebb pontjához, a szociális kérdés con-
cret megoldási módjaihoz. A mun-
kánkérdeés leglényegesebb pontja lévén,
természetes, hogy az e kérdéssel foglal-
kozók mindegyikének főcélja a helyes
megoldási módok között a vonatkozó
ajánlattevésben subminál.

De vajjon lehetséges-e ily ak-
tuális, élethozni társadalmi kör-

38
désnek leghelyesebb megoldási mód-
ját felfedezni? Kénnelhető-e egy át-
salános gyógyszer, mely a munkás
osztálynak, mint egységes szervezet-
nek összes bajait orvosolná?

Aligha!

Természetesen minden a kér-
désről komolyan foglalkozó író és
nemzetgondász úgy véli, hogy a
jelen enának legnagyobb társadalmi
problémájának megoldására
vonatható legkärresebb módoka-
latokat ajánlotta; ez azonban sajna,
csak csalódás, mert az szinte kép-
zelhetetlen, dolgos. A munkás kér-
dés csak akkor lesz véglegesen
megoldottnak nevezhető, ha egy
intézményt sikerül létrehozni,

mellyek biztosítékos nyújtanak az ismét,
 hogy az ember ellenének a termé-
 sset felett kivívott diadalai a jövőben
 nemcsak egyes sarkáltyoknak, hanem az
 egész társadalomnak hasznára vál-
 nak. Addig azonban meg kell eléged-
 nünk az ajánlott megoldási módok
 legalkalmasabbjainak felhasználá-
 sával, mellyek körül a jelentékenyebb-
 ked iri a következőkben ismerkedem:

Mindenekelőtt fontos szerepet
 tulajdonítanak a jól szervezett mun-
 kás egységeknek. Ezek a munkás any-
 gi helyzetét nagy mértékben javítják,
 a mennyiben az egyenlő foglalkozás-
 sal több munkásokat területlek-
 ké egyesítik s így közös érdekű egy-
 nek érdekének megvédéséről s a

munkával nem bíró, keresztülkü-
lagok állandó ellátásáról kellőké-
pen gondoskodhatnak.

Fokozott munkásegyesületek
működését az egyén szabadság érte-
kében be óhajtják tiltani. Az ex
helytelen törekvés, mivel ex nemcsak
széltől nem vért, de a munkás a
nyilvános egyesületbe való belépéstől
eltiltatván, mintegy kényszeríti őt ar-
ra, hogy alattomban működő,
titkos társulatok kötelékébe lépve,
teljesen akaratlannul bűnre vetemed-
jék. Ellenben a nyilvánosan mű-
ködő egyesületek nagyhasznára van-
nak úgy munkás tagjaiknak, mint
az államnak egyaránt. Legévesít-
ettek a munkást balerát, betegség-

is munkaképesség esetén. Törekve-
sük az is, hogy a munkás, a vállalat
nyereményeiből arányosan résztve-
ljen; törekszünk a munkabér felemelé-
sére, a munkaidő lerátlítására; vé-
gül gondoskodunk ex egyletek a min-
kakiválat szabályozásáról is.

Előnyös a munkásegyletek
működése a vállalkozókra nézve is,
mert rendszeren fejelemzett tagok-
kal rendelkező egylet biztosítékot
nyújt a vállalkozónak arra nézve,
hogy hű is szorgalmas munkást
kap és így a munka állandósága
is biztosítottatik. Egy természet-
sen legésszerűbb dolog, ha a jól or-
vezett s az állami törvények által
megengedett körben működő munkás

egyletek tevékenységét nem korlátozzuk, de őket ebben támogatjuk.

Nem a leghehezebb azon vélemény, a mely állami műhelyek, gyárak felállítását követeli, s azt kívánja, hogy minden dolgot kéző munkás állandó foglalkozást nyerjen és jó bért kapjon.

Enem, az állam közzvetítését feltételező javaslat a „Fog a munkára!” elvét vallja; közel áll ez a szociális-munkhoz s meg sem oldható egészében, a mennyiben ilyen körülmények között valószínű, hogy minden munkanélküli egyén az állami műhelyekbe fordulva munkáért, s ez esetben azután ismét beállana azon válság, hogy az állam nem bírván az öpkes jelens-

kerőket foglalkoztatni, könnyen el-
gülettlenység okozójává válnék.

A munkás sxtály jölétének eme-
lésére alkalmas eszközül ajánlják né-
melyek a bérminimumnak az állam
résnről történi megállapítását. Azon-
ban ex sem a leghelyesebb módszer, de
nem is nevezhető nagyon ésszerű-
nek, mivel nem képzelhető az, hogy
az állam teljesen méltányos bért szab
meg minden egyes munkánál min-
den időben, mert ex mindig a keres-
let és kínálat közötti viszony által
határoztatik meg. Munkabérmini-
mum mellett pld. ha az állam
magasabb bért rendelne, mint a
milyent az iparos adhatna, ex ál-
tal megármadtatnék az egész ter-

melő rendszer s ennek egyenes foly-
tatása a exocxiális bukás lenne.
De e rendszer által sugátnék a
munkás is, mivel ekkor nemcsak az
ipari, de az élelmiszeri cikkek is
drágábbak lennének s természet-
hogya az élelem-drágaság a legu-
lyosabban a szegény munkássz-
talysá terhelné.

A munkásszótály helyrete-
nek legrosszabb oldala: sorsa bizony-
talansága. A szegény munkás, ki
ma még jól keres, nem tudja, hol
nap lesz-e még szükség munkájára,
nem fog-e selleges túltelmeztetés által
a keresetétől megfosztatni? Ezen ki-
vül a munkássegítség s illete nagy
mértékben veszélyeztetve lévén, nem

nem tudhatja, vajjon a holnapot meg-
fogja-e élni s ismét munkába állhat-e,
hogy szűkölködő családjának legalább
a napi kenyeret megkereshesse? Számos
baleset érheti a munkást munka-
közben, mely megfosztja munká-
képességétől s nyomorba juttatja egész
családjával.

Ennek az, a munkás sors-
lása leggyűlöletesebb! E mostoha
sors ellen van hivatva az állam is
s társadalom humanus intézkedések-
kel közreműködni. Ezek közé tarto-
zik a munkásbiztosítás.

A munkásbiztosítás in-
térmeinge által a munkás a fenti
esélyek ellen biztosítottatik. Ez idősz
intézmény nevei: baleset, aggkór, beteg-

ség, munkahiányelleni birtosítás.

Birtosítás esetén rendszer körülmények között a munkás tartozik fizetni az exel járó áldozatokat. Mivel azonban legfőbb esetben a munkás csak a legnélkülözhetetlenebb életszükségletek fedezésére elegendő pénz képes megkeresni, újabbán az a vélemény terjedt el egyesek körében, hogy a birtosítás terheit így a munkaadónak, mint az államnak hordó kell járulnia. Ezt méltányosnak is tarthatjuk.

Ezért szerint a munkabérek tartalmazzák kell - a mellett, hogy megelthesse birtosít a munkásnak - egy oly minimumot is, mely beállott munkaképzettség, vagy betegség esetén fedezze a család

minimális életszükségleteit.

A betegség elleni biztosítás-
nál arra törekedjenek, hogy az érve-
keltettek minél kisebb köré alakítsa-
sársaságot, hogy egymást mintegy
ellenőrizhessék s megakadályozha-
sák, hogy betegséget "virulens" hennjé-
veggyék igénybe a segítyt.

Kömetyek csak a munkások bi-
tosítás kötelezővé tételét kívánják az
államtól s egyetért az ünsegélyt tart-
ják szükségesnek a munkások jólé-
tének emelésére, mások ellenben az ál-
lam anyagi támogatásait is követel-
lik. Az előbbi mindenesetre merészebb
és türelem álláspont, mivel az esetben
az üsszterhek a munkások vállaira
nehézedven, gyakran megőrlénhetnek, hogy

a munkásbirtosító egyesületek esz-
tenciája kétségeire valóra.

A mily kézzelfogható tehát
hogy az állam a munkásbirtosítás
támogatása által hathatósan köz-
reműködik annak megakadályozá-
sára, hogy a gyakori gazdasági vál-
ságok számos munkásnak évek hos-
sú során át, jövedéi s jóléte érdekében
hozott áldozatait semmiért tegyék.
Ép oly bizonyos egyetemes mind, hogy
ez által még távolról sem oldotta
meg véglegesen a munkás kérdést.

Legújabbán a munkás osztály
jölétének emelésére alkalmas győgy-
kezést ajánlják egyúttal az ön-
segélyezési, másrészt pedig az ál-
lamsegélyezési módszert. Az.

előretek és hátrétek az egyletek, társula-
sok, melyek a munkát rérint mint
termelőt, rérint mint fogyasztót
akarják segíteni. Sok jó oldala
mellett azonban hátránya is van
e rendszernek, mert a főke is mun-
kához kötött viszony nyomán ma-
rad továbbra is; a munkás bére pe-
dig megmarad azon határnál,
melyet az élet fenntartása és a leg-
 nélkülözhetetlenebb életüksége-
tek fedezése szab meg.

Az állami segélyezés elvénél
apostola Lassalle Ferdinand,
ki zászlajára „Általános szava-
rati jog, állami hitel és termelő”
társulat” szorgos szavak is-
ta fel. Azon alaptól indulva

ki, hogy a tőke és munka között
 szoros ellentét van, azt állítva,
 hogy a tőke a munkát rabrol-
 gává teszi. En ellen ajánlja, hogy
 a munkások együttel vállalkozó is
 legyen s ha a vállalatokhoz műt-
 séglemből tőkéje hiányzik, az állam
 költsen azt előlegesen.

Lassalle javaslatát a mun-
 kások körében az elégedettség
 magvas hintette el s forrongásra
 adott alkalmat. De más oldalról
 is határvos és keresztülvihetetlen
 az általa ajánlott mód, mivel a
 munkások vállalatok államvona és
 folytonosan tárogatva az államot,
 mindegy éir és levo nélkül ter-
 melnének, s a munkások hegye

széteslen csoportokká válván, el-
hagyják esendős műhelyeiket és agi-
tátorokká lennének. De különben
a gyári ipar nem is minden téren ho-
mosítható meg és a termelői társulatok
a társak nagyfokú életszerűségét is
feltételezik, ami a munkásoknál
nagy részénél hiányzik, s ilyen
körülmények között a verseny
végre is fellépne és a termelői tár-
sulatok ismét a legelkeseredettebb
módon harcolnának egymás el-
len.

Ex okból bár az államsegély
fontosságát és szükségét elismer-
jük, mégsem fogadhatjuk el azt
egészében egyedül a munkás visz-
nyok megoldására, hanem gyógyszerként,

leghelyesebb, ha az államnsegély és önésegély
 haröltve járnak; az államnsegélyezés mellett
 az önésegélyezés is jobban fog virágozni.

Mindenen módon csak részben
 alkalmasak a munkásságtársaságának enyhí-
 tésére szőlésük emelésére, de nem monathatjuk
 hogy ezek által az önésegélytársadalmi bajok ki-
 gyógyíthatók lennének, a munkákérdés vég-
 leges megoldását eredményeznek. Nem létezik
 oly általános gyógyyszer, oly általános elv, mely
 nek alkalmazásával a szociális kérdés tel-
 jes megoldást nyerne. Ez az emberi termé-
 nyet hűtőféleséggel, a társadalmi állásor-
 gányszárával ellenkezik.

De általánosságban mondhatjuk, hogy
 a társadalmi kérdés sikeres megoldásá-
 nak előfeltétele szükséges mindenekelőtt,

hogy a munkás saját anyagi jólétének megál-
 lapítására saját magacseréjével törekedjék, míg
 másodszor az államnak és társadalomnak ex-
 ternalis kötelessége őt a törekvésben minden ol-
 dalról támogatni. Míg tehát egyrészt az
 egyén van hivatva Ystentől nyert képességei jó-
 ran felhasználásával saját jóvoltát megte-
 reutetni, másrészt az államnak gondosko-
 nia kell arról, hogy senkinek joga csorbát ne
 szenvedjen, hogy ki-ki szabadon dolgozhas-
 sék; köteles az állam jó népiskolák felállítá-
 sa által jó nevelésről és a munkás minden
 oldalán kiképzéséről gondoskodni, illetve el-
 kell kövülnie az államnak azon körülátolet,
 melyek eddig a jóran felvilágosodást és
 nevelést gátolták.

Műveltség által a munkások gon-
 dosabbak, ügyesebbek s lelkiismeretesebbek.

lesznek; elmaradnak a léha, könnyelmű házaság
kötések, ezzel a nép erkölcsi nagy mértékben emelkedik,
a növekedő erkölcsi erő ezennel fogja a munkást
az élet viszonyatai ellen, nem lesz többé es-
küdt ellensége a modern technika termelését és
munkaerő-felhasználását, nem lesz ellensége
az egyetemes haladásnak.

Az állam ezért kötelességének kell, hogy
tartson minden tagjának jólétéről, érdek-
ről gondoskodni; az ipar és kereskedelem elő-
mozdítására minden hatalmával és tehetségi-
vel törekedni. Minthogy csak én tudok lehet én
lélek, kötelessége az államnak a munkás visz-
zonyok rendezése érdekében a gyermekek és nők
munkájának igénybevételét lehetőleg eltiltani,
a munkaidő megállapítását és munkaszünet-
ek pontos betartását törvényileg szabályozni.
Munkahány és betegség esetén tartozik az állam

a munkások helyzetén javítani. Gondoskodják az al-
lam a munkásoknak kelő ellátásáról is egészen
s diszta lakhelyeiről; engedélyezzen a munkások
részére jólékonny egyleteket és társulatokat és kö-
telezze munkáikat, hogy az egyletek tagjaivá
legyenek. Ezen kívül adassék meg a munkás-
nak a jog a nyilvános életben való részvételé-
re, mert a munkásnak a közigyel iránti és
kelődése sok erkölcsi előny nyújtana. Nem
foghatnák el a közelet iránti nemesebb érte-
s és fogékonyság a gyár munkos bevezetőjében, nem
halmozhat az önállóság iránta gondolkodási
képesség és nem nyomatnák el a munkás be-
csületesége s minden szép és jó iránti érte-
ke az alárendelt munkához való szokás által.

Ezen dologok mindegyike idős be-
folyással lesz a munkás életére és jólétére
előmozdítására egyaránt, hathatósan és

estében, sarkalir fogja ex nagyobb és nagyobb
 levettség kifejtésére; civilizálódván, mun-
 kája keresettebb és becsesebb lesz és így a mun-
 kás keresetével emelven, kevesebb hiányt fog ken-
 vedni. Ex által exután deríthető az emberek közsé-
 sége s ebből kifolyólag egymás jogainak s a
 törvény parancsainak tiszteletben tartása,
 s ebből: a társadalmi viszonyok létesítése.

Gyen alapokon velem a társadalmi
 kérdés megoldását legbiztosabban elérhető-
 nek s nem gondolnám, mind neműjek tar-
 ták - hogy csak a munkásrend kiképzésével
 valószínűsítve állna be a nyugalom s jólét,
 az emberiségben. Hiszen nyugalom is egyen-
 lőség az emberi nem gyarlóságánál fogva
 soha nem jöhet létre köztársaság!

Mindenkor több lesz az elnyomott,

szegecs, mint a hatalmas erős. Csak ké-
lmi fog az emberben az önzés és nagy ravágyás
átkos sajátága, így el sem képzelhető, hogy
valaha megnyugvás állna elő.

De meggyőződésem, hogy az er-
tekezésemben feltüntetett módokatok
alkalmazásával a társadalmi bajok
nagy részben meg fognak szűnni s
a jelen század legaktuálisabb kérdé-
sének megfejtése merején sok el lesz
érvé. Ezen kívül értem, hogy e mellett
az emberek örök életében akadályok-
kal és szenvedésekkel kell küzdenie, de
hiszen ez előreláthatatlan a föld színé-
ről! Ennek dacára is szembe kell
állnunk boldogulásunk érdeké-
ben az életünk borzongató akadályok-
kal s a balsors közepette nem.

58.
szabad elkeseredniük, de kockorús
köldök szavaival vigasztalniuk
kell magunkat annax isteni exo-
xással:

„Mondottam ember: küzdj
és bírvá bírxál!”
